
LITERATUURBESPREKING

Omgaan met mensen, Sociale Psychiatrie

Offerhaus, R.
Omgaan met mensen.
Sociale Psychiatrie.
Baarn, Ambo, 1993, 274 pag, f 39,50.

Een boek met als ondertiteling "Sociale Psychiatrie" vraagt om een bespreking in ons tijdschrift met de naam "Sociale Psychiatrie". En is de sociale psychiatrie niet het belangrijkste werkterrein van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige?

Het boek heet 'Omgaan met mensen' en is geschreven door Dr. Rob Offerhaus, een ervaren sociaal psychiater, destijds werkzaam in Rotterdam. Een aantal malen heb ik zelf acute diensten met hem gedraaid: altijd een inspirerende aangelegenheid door zijn rustige, respectvolle benadering naar mensen toe.

Het boek is de neerslag van zijn persoonlijke ervaringen, visies en filosofieën over de sociale psychiatrie. Wat is sociale psychiatrie, hoe treed je mensen in nood tegemoet, vele vragen en benaderingsmogelijkheden komen in het boek aan de orde.

Na een kort uitstapje over de ontstaansgeschiedenis van de sociale psychiatrie verkent de schrijver de definitie van het begrip sociale psychiatrie.

Dit doet hij al filosoferend: is sociale psychiatrie een verwarrende metropool of een weids en onbetreden continent? Of is het een slordige poliklinische psychiatrie in de wijk? Biedt de wetenschap uitkomst?

Er zijn een aantal theorieën zoals de trauma-theorie, de stress-theorie, de kwetsbaarheids- en de slachtoffertheorie. Alle hebben een

zekere geldigheid, maar geen van alle verklaren het geheel.

In feite zijn er geen algemeen geldende of wetenschappelijk bewezen definities, concludeert Offerhaus.

Dit geeft de hulpverlener weinig houvast, maar wel vrijheid om inhoud te geven aan het vak dat men uitoefent.

Sociale psychiatrie is in ieder geval een specifieke manier van omgaan met mensen, met hun emoties, gevoelens, affectiviteit.

De schrijver gaat in de daarna volgende hoofdstukken in op allerlei aspecten en dilemma's die binnen het vakgebied van de sociale psychiatrie spelen. Hierbij schroomt hij niet zijn persoonlijke raadgevingen en suggesties weer te geven.

De hoofdstukken gaan over acute psychiatrie, netwerkopbouw, crisis, zelfdoding, agressie, dwang, chroniciteit en overlast. En over tegemoet treden, trouw, mantels van zorg en afscheid. En worden veel vragen gesteld en deze worden ook ruim beantwoord.

Bijvoorbeeld:

Hoe ga je om met agressie? Welke regels of richtlijnen zijn er?

"Er wordt niet gevochten" is de regel en ga altijd met z'n tweeën op huisbezoek of houdt het gesprek in een onrustkamer op de Riagg. Dat laatste lijkt me overigens een prima idee.

"Benader de ander voorzichtig, aftastend. Structureer het gesprek, zowel wat betreft gebeurtenissen als eruit voort vloeiende gevoelens".

Of: omgang met dwang vraagt diplomatie, goed onderhandelen, afstand kunnen nemen en vat hebben op je eigen emoties".

Een boek geschreven vanuit de praktijk: enerzijds uitgebreid filosoferend over kernthema's binnen de sociale psychiatrie, anderzijds als een bekwame leermeester je als een gezelschap aan de hand nemend met tips en aanbevelingen. Natuurlijk valt er over te discussiëren: elke leermeester heeft zijn eigen stijl.

Voor wie is het boek bedoeld?

Voor iedereen die zich vakmatig of uit louter interesse bij de problemen in de sociale psychiatrie betrokken voelt, vermeldt de achterflap.

Ik vind het een eerlijk boek, het is een belangrijke verdienste om de dagelijkse praktijk van de sociale psychiatrie vanuit diverse invalshoeken te belichten.

Van mij had het boek wel korter gemogen: begrippen worden erg breed

uitgesponnen.

Het taalgebruik wisselt van helder en concreet tot 'vol' romantisch. De praktijkvoorbeelden maken het levendig, de vele aanbevelingen komen misschien iets te nadrukkelijk aan de orde.

Desalniettemin is het boek, zowel voor de beginnende als meer ervaren hulpverlener, de moeite van het lezen waard.

Jammer overigens dat de schrijver altijd spreekt van sociaal psychiatrische **werkers**, terwijl het merendeel sociaal psychiatrisch **verpleegkundigen** zijn. In het nawoord bedankt hij een aantal sociaal psychiatrisch verpleegkundigen.

Godelieve van Zijl,
Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige
Riagg Stad Utrecht
juli 1994.

Bemoeizorg: ongevraagde hulp voor psychotische patiënten

Henselmans, H.

Bemoeizorg: ongevraagde hulp voor psychotische patiënten.
Delft, Eburon 1993.

Henrie Henselmans werkte vanaf 1989 als projectleider van het casemanagement project, Riagg RNO (Rotterdam Noord Oost) te Rotterdam. Hij promoveerde begin dit jaar aan de Universiteit van Utrecht, met zijn proefschrift: 'Bemoeizorg: ongevraagde hulp voor psychotische patiënten'. In 'Bemoeizorg' beschrijft Henselmans op beeldende wijze, één dag uit het casemanagement-project. Na de vriendelijke inleiding verandert de toonzetting al snel in die van een

gedegen studieboek. Even wennen, de vele literatuurverwijzingen, studies en onderzoeken.

Het boek bestaat uit een theoretisch onderbouwing, een beschrijving van het casemanagement-project te RNO en een onderzoek naar de effecten van de verkozen casemanagement aanpak. Henselmans heeft gedurende drie jaar gegevens, van 42 patiënten uit zijn casemanagement-project, verzameld en verwerkt.

Het betrof een, moeilijk in zorg te krijgen, categorie schizofrene patiënten die sociaal zeer beperkt functioneren en ambivalent of afwijzend tegenover psychiatrische hulp staan.

Vragen zoals; "Welke problemen kenmerken deze groep patiënten?", "Hoe kan de hulpverlening die deze patiënten moet ontvangen het best getypeerd worden?" en "Wat is het antwoord van de hulpverlening op de dagelijkse moeilijkheden van deze patiënten?", komen in het boek aan de orde.

Met een historische beschouwing en een literatuurstudie naar het begrip casemanagement, wordt het eerste deel ingeluid. Effecten van verschillende organisatievormen van casemanagement worden genoemd en besproken.

Henselmans geeft hiermee een zeer breed, naar mijn mening volledig beeld van het casemanagement.

Een prachtig naslagwerk voor degene die het 'naadje van de casemanagement-kous' willen weten.

In het tweede deel stelt Henselmans zijn casemanagement-project 'Bemoeizorg' voor.

De gekozen werkwijze is vernieuwend en inspirerend. Zo worden de traditionele 'koffiegroep' of individuele spreekuurcontacten ingewisseld voor een 'inloopgroep'. (Dit biedt mogelijkheden aan, de 'niet afspraak geschikte patiënten', om zonder vaste afspraak binnen te lopen.)

In eerste instantie werd er gewerkt met een gedeelde caseload. Daarbij werd de verantwoordelijkheid van één cliënt bij het gehele team gelegd. Later kwam men hierop terug en werd de verantwoordelijkheid voor één cliënt weer bij één hulpverlener gelegd.

Tijdens het onderzoek zijn meerdere processen waar te nemen zoals: De veranderende houding van de SPV en de aanpak van de problemen waar men tegen aan loopt. Henselmans heeft binnen zijn project

gekozen voor een duidelijke taakafbakening tussen de SPV en de andere disciplines.

De SPV is de kerndiscipline binnen het project en speelt hierin, wat betreft het verzamelen van gegevens en het uitvoeren van de gekozen strategieën, een belangrijke rol. De vele vragen en problemen waar de SPV op stuit, bij het begeleiden van chronische patiënten, worden in het boek uitgewerkt.

Het werken met de beschreven groep cliënten is intensief. Henselmans vindt het belangrijk, dat de hulpverlener in het werk wordt ondersteund, geïnspireerd en gemotiveerd. 'Burn-out' gevaar ligt bij het werken met deze groep cliënten op de loer.

De medische psychiatrische hulp zoals medicamenteuze therapie wordt ondergebracht bij de polikliniek en de afdeling sociale psychiatrie van het Riagg.

De aandacht binnen het project wordt meer besteed aan, praktische en materiële hulp, budgetteren, administratieve ondersteuning en het coördineren van hulp zoals het tot stand brengen van hulpverlenings- contacten. De strategieën in het omgaan met deze groep cliënten (bejegening) om het vertrouwen te winnen van de cliënt en deze te motiveren voor hulp (bemoeizorg) wordt in deel drie helder en uitvoerig beschreven.

Het derde deel betreft het onderzoek. De effecten van zijn casemanagement aanpak en de keuzes in de benaderingswijze worden als eerste beschreven. Hierna volgt er een verantwoording voor de keuzes in de dataverzameling en de onderzoeksinstrumenten. De lezer krijgt een ruim gesorteerde literatuur verwijzing en duidelijke beschrijving van elk onderzocht item aangereikt.

Veel gegevens uit het onderzoek zullen zeker voor mensen die op de hoogte zijn van de ontwikkelingen binnen de psychiatrie- niet verrassend maar herkenbaar en bevestigend zijn.

Het onderzoek laat een sterke verbetering zien, in de werkrelatie en de vertrouwensband tussen de SPV en de cliënt.

De verbetering van de psychiatrische toestand en het sociaal functioneren wordt slechts in geringe mate zichtbaar. Het aanleren van vaardigheden kwam in het hulpaanbod echter niet van de grond.

Dat methodisch werken, onderzoek en studie niet alleen zaligmakend zijn spreekt Henselmans ook uit. Een emotionele betrokkenheid en affiniteit spelen, in het werken met chronische patiënten, een grote rol. De ervaring en intuïtie die de SPV heeft meegekregen tijdens de gedegen praktijk-opleiding, noemt hij heel waardevol.

De kennis over de zorg voor de ambulante chronisch psychiatrische patiënt, die in dit boek wordt gebundeld, levert naar mijn idee een waardevolle bijdrage aan de verbetering van de sociaal psychiatrische hulpverlening.

Met de beschrijving van het 'bemoeizorgproject' en de daarin toegepaste bejegeningsmodellen geeft Henselmans basisstrategieën aan in de omgang met, een moeilijk in zorg te krijgen, groep ambulante chronisch psychiatrische patiënten.

Henselmans laat hiermee tevens het werk van de SPV zien en levert met dit boek een bijdrage aan het professionaliseringsproces van de SPV.

Het is echter geen boek waar je gemakkelijk doorheen leest. Doordat het boek op wetenschappelijk niveau is geschreven, heeft het door de vele verwijzingen en citaten wat betreft leesbaarheid ingeboet.

'Bemoeizorg' biedt echter veel interessante, met name praktische informatie over de ambulante aanpak van psychotische patiënten. Hierdoor is het een prima boek voor de SPV, geschreven door een SPV.

Hans Ploos van Amstel
Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige
Riagg RNW (Rijnmond Noord-West) te
Vlaardingen.
Augustus 1994